

УДК 595.422(477.5)

Кліщі-фітосеїди (Parasitiformes, Phytoseiidae) зелених насаджень Луганська (Україна)

В. Бондарев, Т. Самойлова

Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України (Київ, Україна)

Phytoseiid Mites (Parasitiformes, Phytoseiidae) in Greenbelts of Luhansk City (Ukraine). — Bondarev, V., Samoylova, T. — The species composition and distribution of phytoseiid mites (Parasitiformes, Phytoseiidae) in plant communities of Luhansk city's greenbelts were studied for the first time. As a result, 13 mite species of 7 genera of this family were found. The species' occurrence and preference of certain type of vegetation, as well as their biotope preference are established. Sampled mites were divided into three groups according to vegetation type. The first group consists of inhabitants of woody and shrubby plants (9 mite species). The second group represents the inhabitants of herbaceous plants and includes two species we have found during research. Two mite species, namely *E. finlandicus* and *T. tiliarum*, which do not prefer any particular plant life-form, belong to the third group. The most frequent Phytoseiidae mite species in greenbelts of Luhansk city are *Euseius finlandicus* and *Typhlodromus cotoneastri*.

Key words: Phytoseiidae, Phytoseiid mites, Luhansk.

Вступ

Кліщі-фітосеїди, будучи консументами другого порядку, регулюють чисельність рослин-їдних кліщів та дрібних комах, роблячи суттєвий стабілізуючий вплив на зелені насадження, зокрема міські. Це особливо важливо для великих міст, де санітарно-гігієнічні норми жорстко обмежують використання пестицидів.

У сухих кліматичних умовах сходу України екосистеми міст, особливо таких великих, як Луганськ, біоценози додатково піддаються потужному антропогенному впливу. Це створює специфічні умови проживання для рослин і пов'язаних з ними членистоногих. В літературі останніх років є дані про стан фауни міст лісостепової зони України (Акімов та ін., 2007; Колодочка, Омері, 2011; Колодочка, Грабовська, 2014). У той же час рослинні асоціації в містах степової зони України спеціальними дослідженнями такого роду раніше не були охоплені. Для фауни Луганської обл. відомо 33 види 12 родів хижих кліщів-фітосеїд (Колодочка, Бондарев, 2014).

У цій статті наводяться результати першого етапу¹ досліджень видового складу та просторового поширення хижих кліщів родини Phytoseiidae в зелених насадженнях м. Луганська.

Матеріал та методи

Матеріалом для даної роботи послужили власні збори авторів, виконані в 2010–2013 рр. Збір кліщів з рослин здійснювали за стандартною методикою, шляхом струшування з гілок і стебел живих рослин на чорний папір.

Фіксування та консервування кліщів для зберігання здійснювали в 70 % етанолі. При виготовленні мікропрепаратів кліщів використовували рідину Хойера. Зібрано 48 проб з 30 видів рослин. Всього оброблено 170 екз. кліщів-фітосеїд. Обстежена рослинність «Парку ім. Горького», парку «Гостра Могила», балки «Мащенський яр», заплави р. Лугань в межах міста. Був розрахований індекс трапляння — $I_s, \%$ (Песенко, 1982).

¹ На жаль, роботи припинено в зв'язку з проведенням на даній території АТО.

Результати досліджень і обговорення

В результаті обробки зборів кліщів з території Луганської області виявлено 13 видів семи родів фітосеїд. Наводимо список видів у алфавітному порядку:

Amblydromella (Aphanoseia) verrucosa (Wainstein, 1972) — заселяє клен ясенolistий (*Acer negundo*) та липу (*Tilia cordata*);

Amblydromella (s. str.) *pirianycae* (Wainstein, 1972) — виявлено на кропиві дводомній (*Urtica dioica*), пижмі (*Tanacetum vulgare*), полину понтійському (*Artemisia pontica*), реп'яшку (*Agrimonia eupatoria*), шавлії сухостеповій (*Salvia tesquicola*);

Amblydromella (s. str.) *recki* (Wainstein, 1958) — відзначений на груші (*Pyrus* sp.);

Euseius finlandicus (Oudemans, 1915) — зібране з собачої кропиви (*Leonurus* sp.), глоду (*Crataegus* sp.), в'язу гладкого (*Ulmus laevis*), в'язу польового (*U. carpinifolia*), груші, верби (*Salix* sp.), клену гостролистого (*A. platanooides*), клену татарського (*A. tataricum*), клену ясенolistого, терену (*Prunus spinosa*), тополі чорної (*Populus nigra*), черемухи (*Prunus padus*), яблуні (*Malus* sp.);

Kampimodromus aberrans (Oudemans, 1930) — знайдено на скупії (*Cotinus coggygria*);

Neoseiulus reductus (Wainstein, 1962) — виявлено на реп'яшку (*A. eupatoria*);

Paraseiulus incognitus Wainstein et Arutunjan, 1967 — відзначений на вільсі чорній (*Alnus glutinosa*);

Paraseiulus soleiger (Ribaga, 1092) — виявлено на дубі (*Quercus robur*);

Typhloctonus tiliarum (Oudemans, 1930) — знайдено на реп'яшку, вільсі чорній, клені ясенolistому, черемусі, яблуні;

Typhlodromus cotoneastri Wainstein, 1961 — відмічено на бересклеті (*Euonymus europaeus*), глоді, в'язі гладкому, дубі, вербі, клені польовому (*A. campestre*), клені татарському, клені ясенolistому, вільсі чорній;

Typhlodromus laurae Arutunjan, 1974 — виявлено на кипарисі (*Cupressus sempervirens*);

Typhlodromus rodovae Wainstein et Arutunjan, 1968 — відмічено на ялині європейській (*Picea abies*) и ялині голубій (*P. pungens*);

Typhlodromus tiliae Oudemans, 1927 — зібрано з жимолості (*Lonicera* sp.), клену татарського, вільхи з чорної, тополі чорної, яблуні, ясена (*Fraxinus excelsior*).

Виходячи з типу рослинності, що заселяється, види кліщів дослідженої вибірки віднесено до трьох груп:

Перша — мешканці дерево-чагарникової рослинності з 9 видів кліщів (*A. (Aph.) verrucosa*, *A. (s. str.) recki*, *K. aberrans*, *P. incognitus*, *P. soleiger*, *T. cotoneastri*, *T. laurae*, *T. rodovae*, *T. tiliae*). Слід зазначити, що види *T. laurae* і *T. rodovae* заселяють виключно хвойні породи дерев.

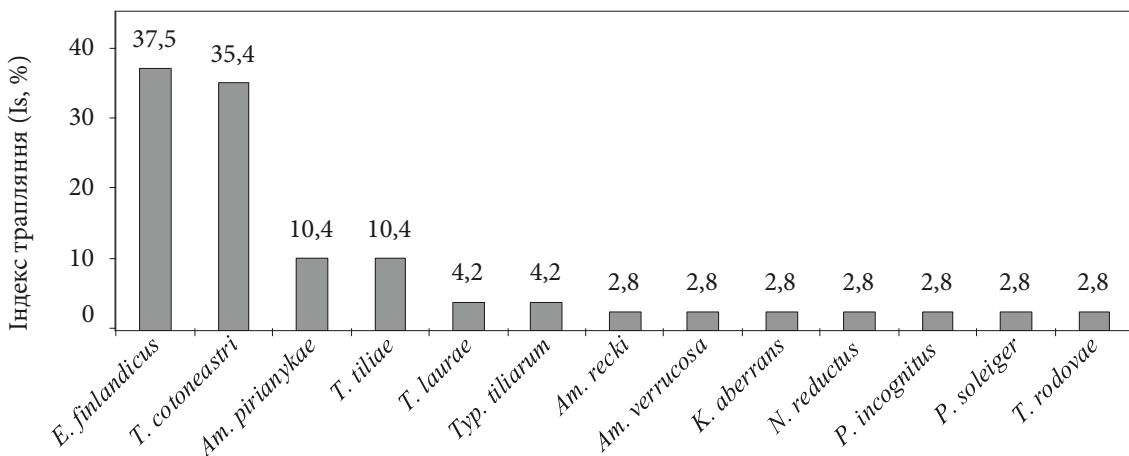

Рис. 1. Індекс трапляння (Is, %) фітосеїдних кліщів (Parasitiformes, Phytoseiidae) в декоративних насадженнях міста Луганська.

Fig. 1. Occurrence index (Is, %) of Phytoseiid mites (Parasitiformes, Phytoseiidae) in greenbelts of Luhansk city.

До другої групи віднесені кліщі, які заселяють виключно трави. Таких видів виявилось два — *A. (s. str.) pirianykae*, *N. reductus* *A. (s. str.) pirianykae*, *N. reductus*.

У третю групу входять види без суворої приуроченості до типу рослинності. У природних рослинних угрупованнях Луганська таких видів два — *E. finlandicus* та *T. tiliarum*.

Згідно з індексом народження на досліджуваній території найбільш поширеними виявилися *E. finlandicus* (37,5 %) та *T. cotoneastri* (35,4 %), найбільш рідкісними (у зборах присутні одиничні екземпляри) — *A. recki*, *A. verrucosa*, *K. aberrans*, *N. reductus*, *P. incognitus*, *P. soleiger*, *T. laurae* (індекс трапляння 2,8 %). Решта видів фітосеїд на міській рослинності Луганська мають проміжні значення індексу трапляння (рис. 1).

Висновки

Видовий склад кліщів-фітосеїд м. Луганська становить 39,4 % від списку видів, відомих у фауні Луганської області.

Найбільш поширеними видами в зелених насадженнях м. Луганська слід вважати *Euseius finlandicus* та *Typhlodromus cotoneastri*.

На досліджуваній території найбільш великою виявилася група видів, що заселяють деревно-чагарникову рослинність. Доля видів цієї групи склала 69,2 % від загальної кількості виявлених у міських насадженнях видів фітосеїд.

Види *Typhlodromus laurae* і *T. rodovae* виявлені виключно на хвойних породах дерев.

Література

- Акимов, И. А., Колодочка, Л. А. Жовнерчук, О. В. и др. Видовой состав и экологические характеристики клещей надсемейства Tetranychidae (Acariformes, Trombidiformes) и Phytoseiidae (Parasitiformes, Gamasina), обитающих на растениях ботанических садов г. Киева (Украина) // Вестник зоологии. — 2007. — Том 41 (6). — С. 521–534.
- Колодочка, Л. А., Омери, И. Д. Хищные клещи семейства Phytoseiidae (Parasitiformes, Mesostigmata) дендрологических парков и ботанических садов лесостепи Украины — Киев, 2011. — 192 с.
- Колодочка, Л. А., Бондарев, В. Ю. К видовому составу растенееобитающих клещей-фитосеид (Parasitiformes, Phytoseiidae) Луганской области // Украинский энтомологический журнал. — 2014. — Том 2 (9). — С. 52–56.
- Колодочка, Л. О., Грабовська, С. Л. Видовий склад і особливості кліщів-фітосеїд (Parasitiformes, Phytoseiidae) на рослинах парків м. Києва // Український ентомологічний журнал. — 2014. — Том 1 (8). — С. 22–30.
- Песенко, Ю. А. Принципы и методы количественного анализа в фаунистических исследованиях — Москва : Наука, 1982. — 287 с.

Кліщі-фітосеїди (Parasitiformes, Phytoseiidae) зелених насаджень Луганська (Україна). — Бондарев, В., Самойлова, Т. — Вперше наведено відомості про видовий склад і розподіл кліщів-фітосеїд (Parasitiformes, Phytoseiidae) в рослинних насадженнях м. Луганська. Виявлено 13 видів 7 родів цієї родини, встановлено їх зустрічальність і приуроченість до певного типу рослини-господаря, а також біотопну приуроченість. У досліджуваній вибірці по відношенню до типу рослинності кліщі розділилися на три групи. Перша (9 видів) — мешканці деревно-чагарникової рослинності. Друга група (2 види) — гербафіли, *Amblydromella* (s. str.) *pirianykae* та *Neoseiulus reductus*. До третьої групи, групи видів без суворої приуроченості до типу рослинності, відносяться два види — *E. finlandicus* і *T. tiliarum*. В зелених насадженнях м. Луганська найчастіше трапляються види *Euseius finlandicus* та *Typhlodromus cotoneastri*.

Ключові слова: Phytoseiidae, кліщі-фітосеїди, Луганськ.

Адреса для зворотного зв'язку: В. Бондарев; Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, вул. Б. Хмельницького, 15, Київ-30, 01601 Україна; e-mail: bondaref@i.ua